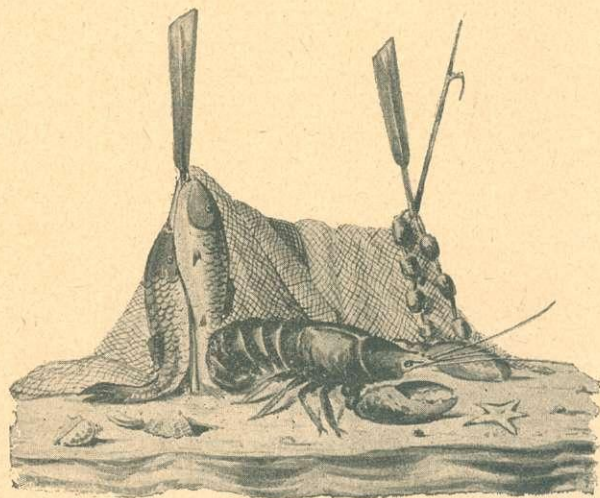

része sem vándorol most már a partok felé, abból az egyszerű okból, mert a halak mindig híven ragaszkodnak az ő szülőhelyükhöz.

A skomber 500,000 petét rak le minden esztendőben, ennél fogva józan észszel föl sem teheti az ember, hogy onnan, ahol azelőtt milliószámra tanyázott, egyszer csak kipusztult volna ez a hal. A fiemek azonban kénytelenek ezzel a föltevással élni, mert a skombert csupán csak a part közelében keresik. A Quarneróban pedig a chioggiai bárkák nem halásznak nyáron, amikor ez a hal ivni szokott és eszerint nem tudhatják, vajjon vannak-e skomberek a nyílt tengerben. Bizonyosan van, mert a fenékhálóval a nagyobb mélységből minden időben foghatni skombert, nyáron épúgy, mint télen.

Garády Viktor.

Adat a disznó történetéhez.

Ősidóktól fogva a disznó a vakmerőség szimbóluma volt. Minél jobban halad a civilizáció, annál többet veszt ez a népszerű állat a szabad természet ölen veleszületett vakmerő bátorságából; de viszont napról-napra fokozódik az emberiségre háramló az a nagy szerencse is, mely megszelídítésével jár.

Az ember a legrégebbi őskorban állatai közül a disznót becsülte legkevésbé; mitoszában nem játszik kiváló szerepet, még a legpogányabb gondolkodású nép se vetemedett soha arra a gondolatra, hogy a disznóban holmi isteni lényt keressen; van azonban a pogány népek között olyan is, ki a disznónak is megadja a módját, megmutatja neki a túlvilágra vezető utat, sőt néhány kiváltságosát istenei szolgálata alá rendel.

A legrégebbi egyiptomiak, a disznó félelmetes vakmerőségét és bátorságát véve tekintetbe, szóltak a „Rá“ disznójáról, mint amely állat a főistennek kiváló szolgálatokat tett. Az egyiptomiaktól — több évezredet hátunk mögött hagyva — ismét halljuk állatunkról, hogy emlegeti őt a mitosz, mikor a Freyát kísérő „aransörtéjű“ disznóról, a „napról“ szól; a skandinávok ugyanis a napot egy nagy „aransörtéjű“ disznónak képelték, mely Freyát kísérgette. Ezen az alapon a vakmerőség jelképét, a vadkant — mint az emberiségre megfizethetetlen áldástárastó Nap földi képmását — bizonyos fokú kegyeletben részesítették. Abban az időszakban, midőn az év legrövidebb napja elmúlt, mikor kezdtek kijönni a télből, azt képzelve, hogy az „aransörtéjű“ (Särinnur) a földet megfagyasztani készül „égi óriást“ legyűrte s napról-napra mindegyre tovább úzi, ennek a napnak az öröme Freyának egy disznót mutat be áldozatul és nagy örömnapot ülve, országszerte nagy „disznótorokat“ csaptak, sőt még isteneiket sem hagyták ki a számításból. Azt képelték ugyanis, hogy ezen a napon azok is „disznótort“ ülnek s hogy a Walhallában lakó Odin és Thor, Freya és Baldur, Iduna és a többi istenek is lakmároznak az égi Särinnurból, melynek azonban húsa sohasem fogyott, mert a kivágott rész helyébe azonnal új nőtt.

a lajtorját felhúzzák maguk után. Ott gunnyasztanak keserves éjszakákon át s villámzó szerszámaikat őrzik, hogy azt is meg ne egyem. Ha néha tréfából elbődülök, befúrják magokat a boglya tetejébe, vagy lerohannak lajtorjaikon s hazáig meg sem allnak. Hallanád, miket beszél rólok a naplopó gémeknek a hosszúlábú kelepelő madár! . . . Ó, hogy pusztítanám el valamennyit, király!

A hím oroszlán szemében a tetszés csillogása lobbant fel. A berber hős meg nem állhatta, hogy valami kedveset ne mondjon vérszomjas rokonának.

— Szép vagy! — szólt, majdnem röstelkedve e valóság miatt, amelyben nyoma sem volt leereszkedésnek, hanem annál több hízelgést lehetett belőle kiérezni.

Zulejka kissé félrefordult; hosszúkás arcán mintha gyöngö mosoly játszadozott volna. Magában mondta: — Ejnye, ime, no lám, még utoljára kisül, hogy tetszem a királynak.

A király talán először volt zavart az életében, mert hogy Bengália gyöngyének önhitt mosolyát észrevette. Sietett, hogy másra terelje a beszédet.

— Nos, eszerint hát korlátlan úr vagy odalent, mi? Tejben, vajban úszol . . . Vagy mondjuk inkább: *vérbén*.

Zulejka hallgatott. Homlokára mély ráncz szökkent. Ismét vadság ömlött el egész lényén. A menekülésre és támadásra egyaránt mindig kész bestia maradt csak belőle az éppen levetett kaczer álarcz mögött.

— Ne hidd király, felelte — meg kell vallanom, hogy még most sem igazán a magam jószántából jöttem. Már említettem úgy-e, hogy a lápok égnek? . . . A nagy nádasokat felgyújtották! Az emberek nagy csapatokba gyülekeznek. Vezetí őket valaki, aki bátrabb a többinél; aki

buzdítani tudja valamennyit, akinek hisznek, akiben bíznak s akitől én ösztönszerűleg félek.

Szultán erre a szóra kiegyenesedett. Ezt az érzést ő még soha sem ismerte. S ime, Zulejka, a dsungle legmerészebb atléta, az aczélrugókon túltevő, most félelemről beszél . . . Messziről, nagyon messziről, harangkondulás hallatszott el a hallgatag erdőig. Az ég alja alig kiszámítható távolban hajnalpiros volt. Mintha a nap derengő sugara lett volna, pedig nem arra volt kelet.

A „bengáliai“ elfojtott hangon súgta a királynak: — Hallod a harangot? most épen félreverik. Nagy tűz van valahol. Mintha a föld is égne. A nádasból a lángnyelvek kicsúsztak a száraz fűvel borított mezőkre. A futó láng közt az ember engem keres. És ő is ott van; ő, a félelmes, a legbátrabb Menyörgő. Ő jár elől és a nevemet kiabálja. Ő még a tüzes perje közt is előre hatol s a zombik pupjain lépdelve kutatja át a lápi szigeteket. Háttha ott rejtőzöm! — Király, ő ide is eljön, meglásd. Az ember zászlókat hordoz szanaszét és sirva imádkozik; — csak ő nem hajtja le a fejét. Előre néz s szemében kővé vált villámok lagnak. Én láttam! én láttam!! Király, én egyszer szemközt néztem vele. Elrejtőzve a nád sűrűjében, lestem rá, hogy megöljem, szétépjem; de amint egyenest jött felém és szíró nyilak vágódtak szemembe a tekintetéből: megdermedtem, elgyöngültem, reszketni kezdtem. Alig, hogy minden erőmet összeszedve elbirtam menekülni. Mintha a testem ólomból lett volna; mintha borzasztóan bágyadt lettem volna. Futottam, mert nem álltam a szemét, hozzád igyekeztem, hogy megtudd te is: ő jön. Király! az emberek serege előtt ő van! A szabadokra nehéz napok várnak.

csiráját hordva magában, annak táplálékul való használata sok veszedelmes bajt okozott. Ezekből a bajokból az északi népek nem kellett félnie, ők a disznó húsát csak a jó oldaláról tanulták ismerni és ezért mihamar háziállataik közé is sorozták és azok számát a jólét és a gondtalan megélhetés bizonyos fokának vették.

Az egyiptomi nem ette a disznó húsát, sőt ezt az állatot meg sem érintette s amennyiben mégis valamiképen hozzáért, úgy nyomban a Szent-Nilushoz járult s annak vizében testét és ruháját megmosta. Mózes a zsidóknak, Mahomed az „igazhivők“-nek szigorúan megtiltja, hogy ennek az állatnak a húsából egyenek. Nem így gondolkozik azonban a kínai; ez a külvilági élettől szigorúan elzárkózó nép volt ugyanis az első, amely a sertéstenyésztést a tökély magas fokára emelte. A kínaiakon kívül az ókorban a legtöbb gondot fordított a disznóra a görög és a római. Míg ugyanis az arab „utálatos kinézése miatt“ ezt az állatot megveti, addig a görög legbátrabb vitézeit „vadkan“ előnévvel tünteti ki, sőt a „sivalkodó“ kis malacz kedveségét látva, ezt és a serdülő leányt egy és ugyanazon szóval nevezi meg. A rómaiak is igen megbecsülték a disznót és hogy ép oly háziállatnak tekintették, mint a tulkot és a juhót, kitűnik abból a szokásukból, hogy mikor

az új földesúr átvette a birtokot elődjétől, azt az istenek oltalmába ajánlva „Su-ove-taurilien“-t (sus = disznó, ovis = bárány, taurus = bika) mutatott be az isteneknek. A görögöknél is szokásban volt a disznó-áldozat, különösen aratáskor és lakodalom idején és náluk is a suovetaurilienhez hasonló áldozat bemutatásáról emlékezik meg Homeros, mondván: „Hozz a tengert uraló Poseidonnak pompás áldozatot: egy kost, egy bikát és egy bátor kant...”

A római és görög mithologia több ízben említést tesz a vadkanról. A gorgonoknál az agyara szerepel; a mitosz szerint ugyanis e különös szépségű leányok hódító bájaikban elbizakodva, igen fenhéjzóká lesznek, amiért büntetésből az istenek kígyóhajú, *vadkanagyarú* és hosszúkörmű szörnyekké varázsolják őket, „aki rájuk néz, kővé válik“. Legelőkelőbb szerepe jut a mitoszban a vadkannak, mikor egy ízben mint isteni képmás szerepel: a Vénusz szeretetéért rajongó Mars, midőn a szerelem istennője róla megfélekedve, a különös szépségű Adonis felé hajlik, Mars legyőzhetetlen feltékenységében *vadkanná* változik és széttépi Adonist; a haldokló véreből fehér rózsák lesznek, a kedvesére boruló Vénust e rózsák tövisei közül egy megszúrja, mitől az ő vére is kiserkedve, a fehér rózsákat pirosra festi, omló könyeiből pedig Anemonák nyílnak.

A vadkan félelmetes voltát jellemzi az isteni büntetésként feltűnő rettegett kalydoniai vadkan. Oeneus kalydoniai király Dianáról megfélekedzik, amiért a vadászat istennője egy borzasztó vadkant küld tartományára, mely Kalydonia erdejéből kitöréseket intézve, nagy pusztításokat visz véghez (bikanagyságú volt, agyari az elefántéhoz, sertéje pedig nyilakhoz hasonlítanak és szörnyű szájan tűz jött ki). Csak az isteni származású Meleager és veje Atalanta képesek megölni: az amazon tollas nyílával fülét lövi keresztül. Meleager meg Castor dárdájával szügyébe szúrva, halálra sebzi. A vadkan fejét és bőrét Atalanta kapja ajándékkul, E kalydoniai vadkan bőre egy szerető párt segít a boldogsághoz: Adrastós argosi király leányának Oedipus átka folytán vadkanhoz kell nyúlennie; szerelmese, Tyddaeus, a kalydoniai vadkan bőrét ölti magára, mire neki adják a királyleányt.

A hím oroszlánon végigfutott valami, amitől felordítani szeretett volna.

— Úgy jajongsz, mint a vén asszonyok. Hova lett régi erőd, bátorságod? Így ijedezni a farkasok is tudnak. Nem gondoltál arra, hogy akárki jön is: *engem* talál itt? *Engem!!* hallod-e?

Szörnyű ordítással pecsételte meg büszke indulatát. Nyomban ismételte a fellegekig ható riasztót. Lélegzetvételel erős hörrenések szakították meg. A mély erdőn végigviharzott üzenete, amint elbődülve hívta alattvalóit: — *Szabadok! Szabadok! Ide hozzám!*

Barlangi szívdobogva ugrott talpra s elkezdett vágatni, ahogy csak nehéz teste bírta. — Megmondtam, kitáltam, — hebegte, — tudtam, hogy ilyesmi lesz a vége, hogy gyűlés lesz nemsokára. Csak már Ravaszt ne hordaná az ördög összevissza. En még beszélni sem tudok a fogvaczogástól, ha rámförmed a király. — Az erdő egyszerre felébredt álmából. A király szavát meg kellett hallani mindenkinek. Robogás, lőtás-futás zaja támadt. A lombok zúgtak, suhogtak.

Vitéz, a vén sas, egy magas fán izgatottan emelgette a szárnyát s lekiáltott Hohérra, aki gyors sompolygással villant el alatta: — Mi baja lehet a kollegámnak? Ha a négy lábúak királyának szüksége lenne ránk, csak szóljatok, jövünk. Harcosaim a berber hős minden ellenségének kivájják a szemét.

— Ostoba vagy, Vitéz, szóljt Hohér szemtelenül; jobb, ha a magad szép szemére vigyázol ezúttal. Tudd meg, az *ember* jön erre seregestől. Nekem már felfedezte Túnódó, akit Barlangi az ügyész után küldött s aki Rémmel, az éjjeli örrel beszélt.

— Az ember? — kérdezte Vitéz, kissé bután. — Hát akkor csak csináljátok a dolgokat. Engem majd meglóttek egyszer, pedig azt hittem, hogy hozzám a tűzdarázs fel nem juthat. En egész népséggemmel elvonulok innen; az emberrel én bolondul ki nem kezdek.

Most már keleten is kezdett elpirulni az ég. Hajnalodott. Az erdő lombjairól olvadt kristálycseppeket rázott le a feltámadó szél. Az éjszaka búcsúzott a földtől.

A szabadok sietve csörtettek a király színe elé.

Elöl jártak a hűsevők, akik egymástól, kivált ilyenkor, mitsem tarthattak. Hátral riadoztak félelken a növényevők, akik sohasem tudhatták, nem nyúzzák-e le a bőrüket a hegyes fogúak.

Matróna, az idős szarvas-tehén *befelé-nyelven* igazgatta a csapatot s magyarázta a fiataláságnak, hogy merre iramodjanak el utána, ha jelt találna adni. *Rém*, az órbagoly, meghallotta s dorgálva mondta: — A *kifelé-nyelvet* kell használnotok, ti szerencsétlenek. Hisz' csak most hirdetem ki, hogy a király rendeletéből nyilvánosan a nagy volapük járja. Ha Alnok, a vadmacska, hallotta volna, jaj lenne tinek. Ó spiczliskedik Hohérnak, aki viszont a király főrendőre.

Ugyanekkor Ravasz, a főügyész, mégis a *befelé-nyelven* szóljt az arisztokraták növekvő csoportjához: — Bátrak legyetek; a *paraszt* ne lássa, hogy félték; — hova lenne akkor a tekintély? Szavait a király harsogó, földet reszketető ordítása szakította félbe.

— Szabadok! Kedvelt hívünk, a fenséges hercegnő, India disze, fél. Ti is félhettek akkor. A villám jön! a menydörgés jön! a fergeteg jön! *Ó* jön! Elesítsétek a karraitokat, ráspolyozzátok minél hegyesebbre a fogatokat!

Ankaios arkádiai király szőlőt telepítve, emberfölötti munkára kényszeríti szolgálait; a munkából kidőlt szolgák megátkozzák, hogy „Ne érje meg szőlője termését!” Szüretkor ép poharat emel Ankaios, mikor hírül hozzák, hogy egy szörnyű vadkan törtetett szőlejebe és pusztítja azt, a király letéve poharát, a vadkan után iramodik, de az szétzagatja (multum inter est, inter os et offam!)

Még Herkulesnek — Jupiter fiának — is meggyűlik a baja a vadkannal. Az Eurystheus szolgálatában véghez vitt tizenkét bajos munka közül a negyedik feladat volt az erymanthiai vadkan elfogása. Herkules a vadkant kifárasztván, hátára veszi és Mykenaebe a királyhoz viszi, ki annak láttára megrémülve, egy hordóba bujik.

Homeros Odysseájában írja, hogy Ulysses lábát egy vadkan megharapta, hogy Ulysses Troja alul történt visszaérkezésekor Polybos nevű vitézét egy kanász agyonverte és hogy Odysseus disznó-csordáját Eumäus nevű kanász őrizte.

A mithologia nyomán és a történelem fonalán sikerül megvilágítani azt, amiről a legtöbb állatbúvár, a kutatás nehézségeitől visszariadva, lemond: a disznónak a legrégebbkori népek életében való szereplését. Igenis, ki lehet mutatni azt, hogy kik fordítottak először gondot annak tenyésztésére.

A felsorolt adatokból teljesen nyilvánvaló, hogy a görögök és rómaiak, valamint a germánok és a velük szomszédos népek igen korán kiszakították a disznót a természet öléből s míg őst, a vaddisznót, a legfélelmetesebb ellenségüknek tekintették és annak vadászatát a legveszélyesebb vadászatnak ismerték, addig a „kanászok” őrzése alatt levő szelíd disznót ép annyira megbecsülték, mint a tulkot vagy juhót és hogyha isteneik előtt kedvesekké akartak lenni, áldozataik bemutatásánál ez az állatjuk elmaradhatlan volt.

Igen érdekes világot vet a népnek az ősi szokásokhoz való hű ragaszkodására az a kegyeletes átmenet, melylyel az északi népek és a germánok a Freya tiszteletére előkészített disznó helyébe a szent Antal tiszteletére meghízlatni szokott disznót „előléptetik”. Szent Antal ugyan életében, az emberektől elfordulva, az állatok vilá-

gából a halat választotta, (mikor észrevette, hogy hallgatói nem figyelnek prédikációjára, a vízhez fordulva kezdett szónokolni, mire a halak kidugván fejeiket, figyelmesen hallgatták beszédét) ez azonban nem akadályozta meg a későbbi keresztény századok hívőit abban, hogy a disznók patronusául is őt választassák. Szent Antal tiszteletére, egész a középkorig visszamenőleg, a legtöbb községben szokásban van, hogy községi pénzen kora tavasszal egy malacot vesznek és azt szent Antal napig (Január 17.) jól tartják, ekkor azonban leöletik s húsát a templomban megszentelve, azt a helység szegényei között osztják ki. Ezen a napon, aki csak teheti, disznót öl és faluszerte kezdetüket veszik a disznótorok. „Szent Antal kiválasztott disznójának az őla a templom közelében van, ahonnet a kondás minden reggel kibocsátja, az állat „nyakába veszi” az egész falut, minden házba „bekocog”, minden portán adnak neki valamit enni; elűzni és bántani nem szabad”. A szent Antal disznója bántalmazásáért a németországi községekben már sok véres verekedés volt. (Wiener Landw. Zeitung 1885.)

Még jobban összeesik az őskorban Freya tiszteletére tartott disznótorok idejével a mi „disznóölő Tamásunk” napja, mikor nálunk veszik idejüket a disznótorok és eltartanak a téli hónapokon keresztül, az egész farsangon át. Arra azonban minden gondos háziasszony nagyon ügyelt, különösen a „rég jó időben”, mikor még a farsangot nyomon követő negyvennapit böjt „számított”, hogy hamvazó szerdára „disznóság” az egy húsvéti sonkán és zsíron kívül ne maradjon a kamrában (a számontartott java oldalast és a jóféle pörkölt-, paprikás-, kövesztett- és füstölt szalonnát — melyeknek egész a nyár végéig ki kell tartani a háznál — már jóeleve felrakta a padlásra). Húsvét vasárnapján a fehérkalácsesal együtt a megmaradt sonkát a templomban megáldatva, hazaviszi s a természet ölen húsvét vasárnapjával virulni induló „fejlődő életet” jelképező piros tojással együtt családja elé tálalja.

Bebercsi.

Ősz van...

Ősz van és az ég felettiünk
Oly vidám még, oly derült;
Úgy mosolyg le tiszta kéken!
Még madárdal cseng a légben
S fény, ragyogás mindenütt.

Hervadó fa lombja között
Pajkos sugár enyeleg;
S mint tavasz fuvallatában:
Éledeznek bokron, ágon
Hervadt, drága levelek.

Pajkos sugár tiszta égről
Mit jelentsz, tán új tavaszt?
Mely levélt hoz száraz ágra,
Űde harmatot virágra,
S új rügyet, bimbót fakaszt?

Óh ne csalj meg, föl ne ébreszd,
Nézd mi lágyan szendereg...
Igy hadj érje bús halála,
Észrevétlenül, álmába'
Az alvó természetet.

Róna Béla.

— Mi is? — kérdezte halkán és bárgyún egy fiatal öz-suta. Matróna intett Csellenőnek: — Eleget tudunk, a végét ne várjuk be, menjünk.

A kérődzők, mint rendesen, most is elszökdöstek. A király szavát messziről is eléggé hallhatták. Attól a hangtól vízterhesen zúgott az egész erdő.

— Szabadok! Készen legyetek! Ha itt lesz az ideje, hadba hívlak mindnyájatokat!... Az erdő a mienk; a szabadság a mienk! Nem adjuk egyiket sem!!...

— Nem adjuk egyiket sem! — süvített fel az égig a szabadok esküje.

A déli szél mind erősebben fújt s hirtelen beborult az ég. Esni kezdett.

A főügyész felszimatolt s foghegyről súgta oda Barlanginak.

— Jó-jó! csakhogy az ázott földön mindnyájunk nyoma árulónk lesz.

A lombot verdeső reggeli esőtől dideregve borzongott össze a völgykatlan szélén a Czar. — „Hogy ordítanak, hogy üvöltének, — mondta magában, hallván a szabadok lármáját. Mintha sárkány volna a torkában mindegyiknek. Pedig a vörös ördög egymagában is elbánnék velök”, tette hozzá keserű, czinikus vigyorgással, amelytől rettenetessé vált amúgy is torz, fekete ábrázata.

Az eső pedig csak esett, mindjobban esett, mintha új özönvíz akart volna leszakadni, hogy elborítsa a földet.

Vagy talán, hogy eloltsa a terjedő, nagy tüzet, amit az égő láp pernyéje nyomán a maga erejéből már meg nem tudott volna akasztani a gyarló, élheterlen ember.

(Folytatása következik.)